

PLAVI TONOVI

This book was published with the support of the
Danish Arts Foundation

Objavljivanje ove knjige podržao je
Danski fond za umetnost

Danish Arts
Foundation

PLAVI TONOVI

Ane Katrine Boman

S danskog preveo
Radoš Kosović

Naslov originala
Anne Cathrine Bomann
BLÅ TONER

Copyright © Anne Cathrine Bomann, 2021
by Agreement with Grand Agency
Copyright © 2024. za srpsko izdanje, Heliks

Izdavač
Heliks

Za izdavača
Brankica Stojanović

Urednik
Bojan Stojanović

Lektor
Vesna Đukić

Štampa
Grafostil, Kragujevac

Tipografija
Janson Text

Prvo izdanje

ISBN: 978-86-6024-107-0

Smederevo, 2024.

www.heliks.rs

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

*Riti,
koja nas je podsetila
da je ljubav zaista
veća od svega*

april 2011.

ELISABET

Elisabet je pogledala medicinsku sestru u oči i pokušala da razume ono što je upravo čula. Te oči su bile sive, prošarane potezima tamnije nijanse, i dok je Elisabet zurila u njih činilo se da polako gube značaj. Pretvarale su se u nešto prosuto, dve mutne mrlje koje se svakog trenu mogu razliti po licu.

„Obdukcija?“, ponovila je.

„Razumem da to nije lako prihvatiti, ali ako bolje razumemo šta je tačno pošlo po zlu, Vinter će nam pomoći da sprečimo tako nešto u budućnosti, u slučaju nekog drugog malog deteta.“ Medicinska sestra je uhvatila Elisabet za ruku. „Za neke roditelje obdukcija može da unese makar malo smisla u ovakvu tragediju.“

Elisabet je konačno trepnula. Odstupila je za korak kako bi se oslobodila snažnog stiska ruke.

„Zamoliću vas da me ne dodirujete“, rekla je. „I više nećete pričati o seciranju mog sina. Leži u sobi i još nije mrtav.“

Medicinska sestra je stegla usne, tako da su joj se pušačke bore jasno ukazale, i Elisabet je primetila koliko je ta žena ružna u svojoj vrećastoj uniformi. Ta razbarušena kosa sa izrastkom...

„Hvala vam“, rekla je Elisabet i okrenula sestri leđa. „Sada bih volela da budem sama s njim.“

Otišla je do kreveta. Vinter više nije bio tu, to je bilo jasno. Samo je njegovo telo ležalo ispod prevelikog pokrivača, napola sklupčano u belini, okruženo mašinama koje su zvučale kao talasi što ravnomerno udaraju u obalu. Shvatila je da je počela da diše u ritmu tog zvuka.

„Srce moje“, šapnula je. „Ne mogu bez tebe.“

Zaista nije mogla. Kad je pomislila na to da ostavi Vintera u bolnici, da sedne u kola i ode dok on još leži u krevetu, osetila je strahovito probadanje u grudima i na tren joj se učinilo da će se onesvestiti.

Zato je samo stajala pored njega, trudeći se da ne misli ni na šta određeno. Pustila je da se sekunde slivaju niz nju poput vode. Pomilovala je Vinterove meke obraze i nasmešila se kad je videla male mlečne zube kojima je pritisnuo donju usnu, kao kad je sedeo na podu kod kuće i crtao, potpuno u svom svetu. Njegova ruka je sad ležala u njenoj i nije mogla da reaguje kad je stegne, ali ipak ju je stezala.

Mama. Njegov glas ju je pogodio čim je zatvorila oči, *dodi da vidiš, nacrtao sam svemirsku raketu!* Njen mali dečak, kojeg je prizvala iz ništavila nakon godina injekcija i hormonskih terapija, savršen na površini, ali sa bolešću koja je vrebala ispod grudne kosti. Da li bi lakše podnela gubitak da se desilo za tren? U saobraćajnoj nesreći, možda, ili nakon tragičnog pada na igralištu? Nije imala pojma, znala je samo da je ovo nešto najgore što joj se desilo, nešto najteže.

„Idem, zlato moje.“

Šaputala mu je na uvo, rekla mu je da nema razloga za strah. Još jednom ga je poljubila i pomilovala po kosi. Onda se uspravila, ošamućena od meseci straha i lošeg sna.

U hodniku je naletela na onu medicinsku sestru.

„Možete ugasiti“, rekla je. „Ali nećete ga seći.“

Sestra je zaustila da kaže nešto. Međutim, Elisabet je samo prošla pored nje i krenula niz stepenice, ka izlazu. Žustri bat njenih potpetica odbijao se od zidova i vraćao do njenog lica poput šamara.

„Zar ne želite da budete prisutni?“, povikala je sestra za njom. „Elisabet, zar ne želite da se rastanete sa njim?“

POGLAVLJE 1

septembar 2024.

ŠADI

Emil je predložio Šadi da ne piše kod kuće.

„Zar ne misliš da će ti prijati da izađeš?“, pitao je, a ona je pomislila da drugde neće moći da se usredsredi. Ispostavlja se, međutim, da joj panoptički učinak tuđih pogleda i brojna marljivo pognuta leđa pomažu. I to nije sve. Rituali koji poput staza krivudaju kroz poznati domaći teren u njenom stanu ne postoje na tom mestu, gde joj je sve novo.

Otvara svoj master rad. Njen prvi zadatak je da razluči običnu žalost od one za koju je pre nekoliko godina utvrđena dijagnoza. Stanje produžene žalosti. MKB* priručnik nabraja uslove koji su neophodni da bi se postavila takva dijagnoza. Pre svega, potrebno je da prođe najmanje pola godine od događaja koji je povod žalosti, a koji pritom mora biti smrtni slučaj. Nije dovoljno, kako je mislila, da se čovek razvede ili izgubi posao, ma koliko je to potresno.

Čitaonica miriše na topla preplanula tela i torbe sa spakovanom užinom, koju studenti jedu u holu i u kantini biblioteke ili u parku. Neki uče s muzikom u ušima, drugi tonu u san za stolom, a onda se naglo bude i stidljivo gledaju oko sebe. Desno od nje, tip s kapom na glavi tiho hrče, neko otvara

* Međunarodna klasifikacija bolesti. – *Prim. prev.*

prozor kako bi vetar mogao da se poigra s teškim zavesama. Šadi gleda na sat i odlučuje da završi pasus koji čita, iako joj stomak vapi za hranom. Četrdeset pet minuta kasnije uzima kutiju sa ostacima od juče i sama izlazi na oštru svetlost, dok joj džemper čuva mesto.

Kad se vrati nakon pauze, prvo odlazi do čajne kuhinje, gde mladić iz čitaonice sipa vodu u dve plastične šolje koje je stavio jednu u drugu. Okreće se ka njoj i osmehuje, pa Šadi ne može da se povuče.

„Hoćeš i ti kafu?“, pita je.

„Da, hvala.“

Prati ga pogledom dok sipa previše vode u električno kuvalo i uključuje ga.

„I ti pišeš master?“

Ona klima glavom.

„Psihologija. A ti?“

„Političke nauke“, odgovara on i prevrće očima. „Nama zaista treba malo kafice posle doručka, zar ne?“

On otvara frižider, uzima plastičnu flašu koju je Šadi tu stavila jutros, i sipa mleko u svoju kafu. *Ej*, hoće da mu kaže. *Ej*, ostavi to. Ipak ništa ne govori, samo stoji osećajući da joj oči sevaju, dok on okreće flašu naopako i istresa poslednje kapi.

„Nazad u stakleni kavez“, kaže on i namiguje joj, a njeno lice je kruto i strogo. Pre nego što će izaći iz kuhinje on staje na pedalu kante za smeće i baca flašu koju je ona posebno izabrala u supermarketu i sinoć isprala vrelom vodom.

„Srećan rad!“

Nakon toga pisanje joj sporo ide. Scena iz kuhinje vrti joj se u glavi dok razmišlja šta je sve trebalo da kaže. *Izvini, to je*

moje mleko. Svako drugi bi to rekao, zar ne? Ili bi mu ponudio da sipa malo, ali da ostavi pola, i tako bi sve bilo dobro. Zašto su njoj takve stvari teške?

Posle izvesnog vremena ipak uspeva da se sabere. Iz torbe vadi hrpu članaka o produženoj žalosti i nagingje se kako bi pratila skladni tok slova na papiru i brižljivo zapisivala ono što joj može biti od koristi. Kako sati prolaze čitaonica se prazni, i na kraju, kad odluči da pođe kući, ostala je samo još jedna osoba pored nje. Mršava riđa devojka u uglu, koja očigledno živi od džambo suvog grožđa u teglici pred sobom.

Šadi zatvara laptop i ispravlja bolna leđa. Pesma koja joj se danima motala po glavi vraća se čim je pustila misli da slobodno teku. Kako ide? Pevaju tu pesmu na porodičnim okupljanjima, kad se jednom u sto godina sastanu, i mada njena majka, na Šadinu veliku žalost, ni nju ni njenu mlađu sestru nije naučila persijski, sami ritam ipak se usadio u nju.

S tom melodijom u glavi polazi kući, kroz grad. Sunce je veliko i teško iznad horizonta – danas će se, za promenu, ona vratiti posle njega. Emil sedi na kauču s laptopom u krilu kad Šadi kroči u kuću. Prilazi mu ne skidajući jaknu. Ima izvesne moći u tome, pomišlja dok ga ljubi. Da budeš onaj koga čekaju. Onaj ko dođe spolja i pokrene vazduh u sobi.

TORSTEN

Torsten povremeno podiže pogled sa svojih beležaka i oseća septembarsko sunce kao toplu ruku na obrazu. U Univerzitetkom parku, koji se prostire s druge strane prozora, mladi sede u grupicama na travi, i njihovi povici s vremena na vreme dopiru čak do njegovog kabineta. Bila bi prijatna promena kada bi izašao napolje i seo s njima, ali sada retko ima vremena za takve stvari, a osim toga očekuje nekog.

Dok čita beleške koje je zapisao nakon prvog susreta sa Birgit, lako mu je da se seti kako je izgledala. Ne seća se odeće i kose, ne obraća pažnju na takve stvari, ali seća se njenog pogrbljenog držanja zbog kojeg je delovala još starije, i seća se kako je neprekidno presavijala mokru papirnu maramicu. Naizgled se ništa nije promenilo, pomišlja on sad, kad proviri iz kabineta i ugleda je na klupi. Šake joj blago podrhtavaju, svaki pokret joj je kolebljiv, usporava se. Kad najzad sakupi svoje stvari, on je vodi do kauča.

„Evo nas ponovo“, kaže joj sa osmehom, a Birgitin jedini odgovor je neodređeno stezanje lica. „Mogu li da vas ponudim nečim? Možda ovim?“

Pružajući joj kutiju sa slatkim pecivom.

„Ovo nam je poslednji susret. Zato nema popunjavanja formulara, hvala bogu, samo ćemo malo da porazgovaramo i siguran sam da ćemo okončati našu saradnju na prijatan način.“

Ona klima glavom. Slatka pereca je strano telo u njenoj ruci dok pokunjeno sedi na kauču, a Torsten je nehotice upoređuje sa svojom majkom, koja je otprilike istih godina, samo znatno vitalnija.

„Voleo bih da još jednom istaknem koliko nam je drago što ste pristali da učestvujete u našem projektu“, kaže. „Imaće veliki značaj za mnoge. Uveliko analiziramo testove koje ste vi i ostali učesnici radili, i ubrzo ćemo imati uvid u sve.“

„I onda ćete znati da li tablete deluju?“

Birgitine oči su zakrvavljene duž donjeg kapka, kao da su počele da se izvrću naopako. Torstenu se čini da izgleda bolesno, mada je u suštini tako izgledala sve vreme otkad ju je upoznao.

„Da“, odgovora, „a još je važnije da saznamo *kako* deluju. Posebno nas zanima šta se dešava u mozgu dok čovek uzima tablete, i kako one utiču na njegovu žalost.“

Čini se da Birgit tek tad primećuje pecivo u svojoj ruci. Uzima zalogaj i njena vilica se pomera kao da je pokreće nevidljivi motor. Izgleda veoma umorno. Torsten želi da joj nekako pomogne, samo ne zna kako, pa joj sipa vodu u čašu, u nedostatku bolje ideje.

„Kad obradimo sve podatke, pisaćemo vam, pa ćete sami pročitati šta smo zaključili. Ni vi ni ja ne znamo da li ste dobili placebo ili aktivnu supstancu, doduše...“

Birgit ga prekida, pogled joj je odjednom sasvim budan i uprt pravo u njegove oči:

„Ako sam dobila pravu tabletu – ne deluje, to vam odmah mogu reći!“

Torsten klima glavom.

„Kjelova smrt vas i dalje mnogo muči?“

Ona briše mrvu sa uzdrhtale donje usne.

„Isto je kako je bilo.“

Torsten se naginje unapred na stolici. Završni razgovori su toliko različiti. Prošle nedelje sastao se sa mladićem koji mu je doneo čokoladu i neprekidno ponavljao koliko je zahvalan zbog toga što je bio deo projekta; mada je sasvim prirodno da mnogi učesnici budu razočarani zbog toga što im se još jedna nada izjalovila.

„Žao mi je“, kaže joj. „Možda bi trebalo da porazgovarate sa doktorom Migelom. On će vam reći da li ste dobili pravi kalokain.“ Podiže ruku kako bi pokazao da zna šta Birgit ima da kaže na to. „On će vas takođe uputiti na dalje postupke. Dobićete neophodnu pomoć, Birgit. Obećavam vam.“

Kad je otišla, Torsten otvara prozor. Ostalo je još nekoliko minuta do razgovora sa Mikelom, poslednjim pacijentom kojeg će videti, jer se njegov deo projekta definitivno završio. Sva testiranja su sprovedena, on je lično razgovarao sa dve-sta od preko četiristo učesnika, i mada je usput bilo manjih problema, kako uvek biva kad se čovek bavi kliničkim ispitivanjem, sve je prošlo bolje nego što je očekivao. Bila je to prva studija takve vrste u proučavanju žalosti, i osim toga je posedovala odliku koju on najviše ceni u svojoj struci: imala je značaj. Da, usuđuje se da to kaže već sada, jer šta god rezultati pokazali, ispitivanje će uticati na način na koji će se ljudi u stanju produžene žalosti ubuduće tretirati i razumeti. Ta studija će uticati na lečenje žalosti u Danskoj, a ako to nije vredno truda, onda ne zna šta jeste.

Ponovo gleda hodnik, ali prazan je, pa nekoliko minuta kasnije nalazi Mikelov broj na spisku učesnika. Odmah se uključuje sekretarica.

„Zdravo, Mikele, ovde Torsten Jelsted sa Orhuskog univerziteta. Zovem vas zato što smo ugovorili sastanak u pola dva, a vi se niste pojavili. Ostaću u kabinetu još koji sat, pa ako možete da stignete kad čujete ovu poruku, dobrodošli ste. Ako ne možete, pokušaću da vas uhvatim narednih dana. Prijatno!“

Mikelova priča spada u one koje su ostavile najjači utisak na Torstena. On i njegova porodica doživeli su saobraćajnu nesreću dok su preticali kamion na Silkeborškom putu, i u narednim danima prvo je njegova devojka podlegla povredama i umrla, a potom i njihova novorođena ćerka. Kad je Mikelova sestra Luise na uvodnom sastanku opisala svog brata, dočarala je voljenog i društveno angažovanog mladića koji možda ima i previše entuzijazma. Kao i sama Luise, Mikel je svoje teško detinjstvo podneo iznenađujuće dobro. Posle nesreće, međutim, bilo mu je sve gore. Zbog prečestih bolovanja izgubio je posao pedagoškog asistenta, i kad je ispitivanje žalosti počelo, bilo mu je teško da ustane iz kreveta.

Nekoliko papira na stolu podiže se zbog naleta vetra, i Torsten zatvara prozor. Prilično je siguran da se Mikelovo stanje poboljšalo tokom poslednjih meseci, ali ipak bi voleo da okonča proces kako treba. Rizik od samoubistva je povećan kod ožalošćenih ljudi, i mada tokom projekta nisu imali nijedan smrtni slučaj, hvala bogu, Torsten ipak prvo pomisli na to svaki put kad neko ne dođe na ugovoreni sastanak. Zato ponovo poziva Mikela tog popodneva, pre nego što će napustiti kabinet. I dalje se niko ne javlja.

ANA

Nešto golica Anin vrat. Ne otvarajući oči, ona tone dublje u toplo gnezdo od jorgana, ali golicanje se vraća. Uporno golicanje, koje ona sad oseća na otkrivenom delu ramena. Ljutito zamahuje rukom.

„Dobro jutro!“

Trepće nekoliko puta da bi joj se pogled izbistrio. Neprijatnost koja sledi nakon previše pića i premalo sna, spopada je kao munjevita morska bolest.

„Baš ti je loše, a?“

Mladić se osmehuje i izgleda slatko sa svojim sitnim tamnim kovrdžama. Ana pojma nema kako se zove.

„Kako je moguće da si ti tako živahan?“ zeva ona i pita se ima li snage za seks, makar još jednom pre nego što on pobegne. Mladić se pridiže na lakat i ljubi je.

„Sinoć si govorila u snu“, kaže, „pominjala si majku. Sećaš li se šta si sanjala?“

Ana odmahuje glavom. Noć je za nju potpuno crnilo, i želi da tako bude. Ne sviđa joj se, doduše, što je neko nepoznat čuo kako govori u snu, možda pritom i zurio u nju. Lice izdaje čoveka dok spava, svesna je toga.

Ona polazi ka kupatilu, kajući se zbog toga što uvek spava gola. Trebalo bi da drži gaćice pored kreveta za ovakve slučajeve, kad dovede nekog kući.

„Hoćeš da odemo negde da jedemo?“ , viče on za njom.

„Ne mogu. Moram da budem na faksu za pola sata, pa...“
Zatvara vrata za sobom i teško seda na šolju.

„A da se istuširamo zajedno?“ , čuje ga kako viče iz sobe.
„Hoćeš li makar da napravimo decu? Da kupimo kuću na obali?“

Ona se umiva hladnom vodom, uvija u peškir i izlazi iz kupatila. On se obuva u predsoblju.

„Gde živiš?“ , pita ga, a on zabacuje kovrdže.

„Dole u Tusparkenu.“

Pružna ruku pored nje i uzima jaknu, izbegavajući njen pogled. Ana se tada ipak smiluje na njega.

„Hoćeš li jabuku, ili nešto?“ Odlazi u kuhinju i zuri u praznu činiju za voće.

„Neću, hvala.“

„Dobro.“ Ana se vraća u predsoblje. „Slušaj, ja sam idiot, naprosto ne volim sve to što ide posle. Nisi ti kriv.“

Nakratko stoje i gledaju se, a on onda poseže za kvakom.

„Hvala za sinoć, u svakom slučaju, bilo je lepo. Zdravo.“

Ona mu se osmehuje. Ipak nije on kriv za to što ona govori u snu.

„Pozdravi mamu!“

Te reči lebde u hodniku zgrade sve dok se vrata ne zalupe, uz zaglušujući odjek.

Pola sata kasnije Ana je spremna. Prvi put posle više nedelja izašla je pre podne u nečemu što nije njena everlast trenerka. Točkovi bicikla krckaju pod njom, prva brzina je otkazala ali Ana se hrabro bori sa uzbrdicom, napola stojeći, sve dok konačno ne skrene u Ulicu Vestre Ring u Starom gradu.

Prva kap znoja sliva joj se između grudi baš u trenutku kad se zaustavi ispred Instituta za psihologiju.

„Kuc-kuc.“

Torsten sedi za svojim pretrpanim stolom, sasvim zaokupljen papirima pred sobom.

„Ana!“, uzvikuje on kad je vidi. „Baš si me iznenadila!“

„Bila sam u prolazu, pa sam pomislila da bismo mogli da porazgovaramo o mom masteru, ako imaš vremena.“

Torsten skida naočare i stavlja ih na slobodno mesto na prozorskom okviru.

„Izgleda da si lumpovala sinoć“, primećuje. „Možda bi trebalo da nam donesem kafu?“

Dok čeka da se Torsten vrati, Ana sedi na izlizanoj fotelji i gleda oko sebe. Kabinet je u još većem neredu nego prošlog puta kad je tu sedela, pre letnjeg odmora. Hrpe udžbenika i hrestomatija prekrivaju sve zamislive površine, a zagušljivi miris štamparskog mastila podseća je, kao uvek, na biblioteku u školi Eleker.

„Htela sam da pišem o produženoj žalosti“, kaže Torstenu kad se vratio. „Kritički, naravno.“

On stavlja dve šolje na niski salonski sto, pomera nekoliko fascikli i tone u fotelju naspram nje. Miris kafe pokreće krčanje u njenom stomaku.

„O žalosti?“, kaže on žmireći. „Da li je to dobra ideja?“

„Zašto ne bi bila?“, pita ona, ali nastavlja ne dajući mu priliku da odgovori: „Pa šta i ako nije, pristaješ li?“

Na njeno veliko iznenađenje, on odmahuje glavom.

„Žao mi je, draga moja, zakasnila si. Svi moji mentorski termini već su ispunjeni, tako to ide kad imaš strog hijerarhijski sistem. Više nikoga ne smem da prihvatim, koliko god to želeo.“

„Ozbiljno?“

Ana nije ni pomislila na tu mogućnost. Čak je smatrala da će razgovor sa Torstenom biti puka formalnost.

„Mogu da pitam Svena“, predlaže ona, zapravo ne želeći to.

„Probaj“, odgovara Torsten, „mada mislim da je u istoj situaciji kao ja. Zbog projekta niko od nas nema mnogo vremena ovog semestra. Zakasnila si.“

„Da, hvala, rekao si mi.“

Ona nakratko spušta svoju bolnu glavu u šake, i onda se uspravlja.

„Bez veze.“ Očigledno joj ništa ne ide. „I molba koju sam uputila veću je odbijena. Ponovo moram da polažem neuro.“ Pogled joj je prikovan za pod, da Torsten ne bi video kako joj suze naviru. Snažno šmrče. „Sranje.“

Federi fotelje škripe, i on ubrzo stoji pored nje pružajući joj crvenu salvetu sa idiotskim božićnim motivom. Ona istresa nos pravo u anđeoska krila.

„Sve će biti u redu, videćeš“, kaže on i miluje je po ruci.

Ona pravi grimasu. U ovom trenutku ne može da mu povezuje. Zaista je mislila da će je više pustiti da prođe, predala je sve radove, samo je prečesto odsustvovala sa predavanja.

„Hajde da malo razmislimo o ovome“, nastavlja Torsten. „Možda bi mogla da radiš sa nekim drugim; kako se beše zove ona...“ Počinje da pretražuje hrpe papira na stolu i konačno uzima notes, koji okreće ka prozoru da bi bolje video. „Šadi. I ona piše o žalosti, pa ko zna, možda ćete se lepo slagati. To za mene znači samo jedan ili dva termina za konsultacije više, što lako mogu da sakrijem u Ekselu.“

Ana prevrće očima. I te kako zna ko je Šadi, išle su na nekoliko predmeta zajedno. Najbolje je se seća sa statistike,

Šadi je bila jezivo precizna, iako povučena. Ona je tip osobe kod koje sve mora da bude pod konac, s tim što Ana od nje nije čula nijedno samostalno mišljenje u vezi sa predmetom koji studira već skoro pet godina.

„Mislim da bi ipak bilo bolje da okušam sreću sa Svenom.“

„Mogla bi i da promeniš temu“, kaže Torsten. „Ne treba da se mešam, ali...“

„Nećemo više o tome“, prekida ga ona. „Smisliću nešto.“

Presavijenom salvetom cilja Torstenovu kantu za smeće, snažno pogađa rub kante sa unutrašnje strane i salveta pada na dno. Uzima šolju da bi je ispila nadušak – razgovor se uopšte nije odigrao onako kako je očekivala.

„Mislim da Šadi trenutno piše u staroj Narodnoj biblioteci, ako hoćeš da je nađeš.“

„Jebemti!“ Ana ljutito spušta šolju, kafa joj peče celo grlo. „Šta kažeš? Ko sedi u biblioteci?“

april 2011.

ELISABET

Prvih dana Elisabet je ćutala. Nije bilo misli, ni suza, a kad su joj ćula ponovo proradila i kad je shvatila da leži u Vinterovom krevetu, lica priljubljenog uz njegov jorgan i udišući njegov miris, obuzeo ju je takav bol da je poželeda da se nije probudila.

Plašila se da će ga izgubiti još otkad se rodio. Izašao je prerano, tih i plavićast, i ti plavi tonovi obojili su njihov život kao zrak neobićne svetlosti. Prva operacija desila se neposredno nakon porođaja, i posle toga dugo nije mogla da ga odnese kući. Kasnije su je pustili da u narućje uzme njegovo malo telo sa providnim noćtima i neravnomernim pulsom. Grejala ga je svojim dahom, molila se da njegovo srce ojaća dovoljno da bi samo kucalo, ali tek kad se jednog dana rastala sa poznatim licima na odeljenju i teturavo pošla ka svojim kolima sa sinom u narućju, istinski je poverovala da je on stvaran. Nazvala ga je Vinter* iako se rodio u proleće, jer bio je tako bled, i morala je da mu trlja prstiće na rukama i nogama kako bi mu pokrenula cirkulaciju.

Nala je apatićno ležala pored kreveta. Nije bilo izvesno da li je keruša išta shvatila ili je samo bila pod uticajem

* *Vinter* – zima. – *Prim prev.*

Elisabetinog raspoloženja. U tim danima Elisabet ju je samo puštala u baštu, jedva je izvodila i najosnovnije pokrete neophodne da Nali sipa hranu ili zameni vodu na čijoj površini je plutala prašina. Sve ju je bolelo. Osećala se kao da ima grip; tuga je kao giht, razmišljala je, tuga je bolest koja izjeda čoveka. Telefon je zvonio, nije se javljala. Samo je ležala na krevetu i povremeno mazila Nalu po glavi; na tren bi susrela kerušine smeđe oči i onda ponovo zažmurila.

Tako su prošle nedelje. Nekako je preživela sahranu, noge su je same odvele do crkve, osetila je tvrdo sedište klupe i tela koja su se pritiskala uz njeno. Na poslu su joj dali mesec dana odsustva, bez ikakvih uslova, i bila je zahvalna zbog toga. Povremeno je pomišljala na svoje trenutne projekte i na izveštaj čiji je krajnji rok bio jedan dan nakon Vinterove smrti. Ubrzo bi to odbacila.

Posle izvesnog vremena počela je da šeta po kući. Primoravala je sebe da zastane pored igraćaka u kutiji, pored Vinterove stolice za trpezarijskim stolom, pored mušeme na podu dnevne sobe na kojoj je voleo da sedi dok crta. Uveče je rano legala sa uključenim ajpedom. Vinterov jorgan, u kojem je živela, u kojem je disala, na kraju je izgubio svoj miris. Potrošila ga je.

Jedne nedeljne večeri shvatila je da je prošlo mesec dana. Zemlja na grobu se slegla, spomenik je bio izložen vetru i kiši, i više nije bio najnoviji na groblju.

„Dođi“, rekla je Nali koja isprva nije htela da siđe sa Vinterovog kreveta. „Hajde, hajde, idemo.“

Opreznim rukama sklonila je posteljinu, složila sinovljevi jorgan, smanjila grejanje na jedan i zaključala vrata sobe za sobom.

Jelen lopatar je protrčao kroz baštu te večeri. Elisabet je stajala napolju pored kante za đubre i upravo je bacila kesu sa posteljinom kad ga je čula. Nagao, nepoznat zvuk prigušen travom. Jelen je zastao desetak metara daleko od nje. Stajao je u mrklom mraku, glave u poluprofilu, Elisabet se učinilo da mu čuje dah. Oboje su bili nepomični. Moj mali dečak je mrtav, pomislila je. A ja sam sebe osudila na život bez njega. Možda se ona prva pomakla, nije bila sigurna, ali jelen se odjednom pokrenuo, načinio je nekoliko žustrih koraka postrance, a onda u divljem trku pohitao ka šumi.